

TEXTILKOMPASSEN
TEKSTILKOMPASSET

Tekstilkompasset utforsker feltet for vurdering av tekstilfibre

Oppsummering av webinaret den 7. oktober 2026

Skribent: Tone Tobiasson

Interreg

Sverige – Norge

Medfinansieras av
EUROPEISKA UNIONEN

MEDFINANSIERAS AV

REGION
JÄMTLAND
HÄRJEDALEN
JÄMNTEN NERJEDALEN DALVE

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjfelte

JÄMTLAND HÄRJEDALEN

NORD
universitet

Mittuniversitetet
MID SWEDEN UNIVERSITY

Et to timer langt webinar tok for seg det stadig voksende feltet for vurdering av tekstilfibre – vurderinger som i dag hovedsakelig er basert på livsløpsanalyser (LCA), og som ofte gir resultater som virker kontraintuitive for de fleste.

Det nylig igangsatte Interreg-prosjektet Tekstilkompasset er medfinansiert av Interreg Sverige–Norge, Region Jämtland Härjedalen og Trøndelag fylkeskommune. Prosjektet er et samarbeid mellom Nord universitet (Norge), Mittuniversitetet (Sverige), Fibershed Norge og IUC Jämtland Härjedalen.

Ettersom dette på mange måter var prosjektets første åpne invitasjon til å diskutere veien videre og hvilken retning kompasset bør peke, hadde vi invitert eksperter på verktøy for vurdering av tekstilfibre til å fortelle oss om mangler og muligheter på dette feltet. Hvordan vi vurderer miljøpåvirkningen fra tekstilfibre har stor betydning – ikke bare for hvordan ulike materialer oppfattes, men i siste instans for valgene som tas av industrien, beslutningstakere, offentlige innkjøpere og forbrukere. Webinaret hadde derfor som mål å legge til rette for en ærlig og utforskende samtale om metodene og forutsetningene som ligger til grunn for dagens vurderinger.

Vi stilte spørsmål som: I hvilken grad gjenspeiler eksisterende tilnærminger, som LCA og PEFCR, den faktiske miljøpåvirkningen? Hvordan påvirker nye europeiske rammeverk for vurdering måten tekstilfibre forstås og sammenlignes på? Hva inkluderes, og hva faller utenfor, i dagens rammeverk? Og hvordan kan vi i større grad ta hensyn til kompleksiteten i ulike fibersystemer – inkludert både deres negative påvirkning og potensialet for å bidra positivt til økologiske systemer?

Åsa Strandberg var vår første foredragsholder; hun var initiativtakeren bak Tekstilkompasset og delte sin reise fra H&M til academia – og særlig sitt syn på hvordan tidsperspektivet ofte utelates når fibre vurderes. Hun fikk en aha-opplevelse da hun sammenlignet bomull og viskose, og innså at tiden det tar for fibre å regenereres, ikke var med i regnestykket. Hvis man trekker dette videre til syntetiske fibre, blir tidsperspektivet nærmest svimlende. Hun trakk også frem spørsmål om hvor mye biomasse som akkumuleres, og hva ulike LCA-analyser utelater i prosessen fra frø til fiber. «Tidsperspektivet endrer hele bildet,» var Åsas hovedpoeng – i tillegg til behovet for å løfte blikket og se hele systemet, ikke bare de enkelte delene isolert sett.

Deretter hørte vi fra Dr. Paul Swan, teknisk rådgiver for IWTO, som snakket til oss fra en australsk gård der man studerte karbonkretsløpet i jordsmonnet. Han forklarte at livssyklusanalyser (LCA) i praksis fungerer som en «skaderegnskap» – de fanger kun opp hvilken skade som påføres, ikke positive effekter eller økosystemtjenester. I dagens analyser for ull er det karbonutslipp og arealeffektivitet som gir de største utslagene (der arealeffektiviteten naturlig nok er lav for sauer som beiter på store landområder). Akkurat her mistet vi forbindelsen til Paul (som befant seg i den australske villmarken), og Ove Jakobsen, professor emeritus ved Nord universitet, tok over. Han snakket om økologisk økonomi og erkjennelsen av at «systemet er problemet». Innen økologisk økonomi stiller man spørsmål ved hvorfor vi tar vekst, konkurranse og markeder for gitt. Ove presenterte isfjellmodellen sin, en tilnærming som har ledet ham mot økologisk tenkning og en kvalitativ utvikling til det felles beste. Dette innebærer et skifte i kontekst, samt en erkjennelse av spenningsforholdet som må eksistere mellom ideologi og utopi. Dette er et tema vi absolutt bør utforske videre, ettersom syntetiske materialer ikke hører hjemme i et samfunn der det felles beste innebærer en giftfri tilværelse, fravær av mikroplastutslipp og fremme av liv.

Da Paul kom tilbake på linjen, utdypet han dette poenget. Han avsluttet innlegget med et sentralt spørsmål: Er en fiber eller et materiale faktisk «mat» for et nytt livsløp? Kan det brytes ned og føres tilbake til jorden? Han gikk grundig inn i den nye kunnskapen om karbonkretsløp og biogent karbon. For de som ønsker å forstå dette bedre, har IWTO utgitt «Green Book», som gir en utfyllende gjennomgang av temaet. Konklusjonen er at livssyklusanalyser for ull viser helt andre resultater

dersom man tar hensyn til biogent karbon og naturens eget karbonkretsløp. Dette står i kontrast til karbonutslipp fra fossilt brensel, som bidrar til den økende belastningen av klimagassutslipp knyttet til menneskelig aktivitet – utslipp som ikke har noe å gjøre med metanbidraget fra dyr, en prosess som har pågått i millioner av år. Vi forsto alle hvor urettferdig det er å legge skylden på dyrene i dette regnestykket, selv om vi ikke nødvendigvis hadde full oversikt over hvor store mengder som skilles ut gjennom urin, gjødsel, respirasjon og andre prosesser.

Da vi åpnet for diskusjon, kom temaer som kompleksiteten ved livsløpsanalyser (LCA) opp – og hvordan disse, når de håndteres av folk som ikke forstår hva som befinner seg i «den svarte boksen», potensielt kan gjøre mer skade enn nytte. Spørsmålet om hvorvidt denne LCA-floken i det hele tatt kan løses, ble også reist. Paul ble spurt om dette, og han innrømmet at de strukturelle svakhetene er enorme og resultatene ofte absurde. Han mente at en forenklet tilnærming med konkrete spørsmål kanskje ville være mer nyttig: Er materialet giftig? Er det biologisk nedbrytbart? Er det utformet for en trygg livsløpsavslutning (EoL)? For gjenbruk?

Det ble også påpekt at LCA-metodikken appellerer til regnskapsførere, men kanskje ikke til folk flest. LCA kan vise seg å være et byggverk på sandgrunn; likevel, ettersom EU nå innfører politiske tiltak i høyt tempo – med PEF som grunnlag for enkelte direktiver og forskrifter – må vi forholde oss til de aktuelle problemstillingene.

Diskusjonen dreide seg deretter inn på vitenskapen rundt «permanent» kontra kortsiktig fjerning av karbon, der Paul igjen understreket at karbon faktisk er næring for liv. Han påpekte at skogplanting ikke har reddet oss; skogbranner herjer over hele verden, og de samme trærne brenner ned og bidrar dermed til ytterligere karbonutslipp. Det finnes altså ingen enkle løsninger her.

«Vi ser ikke skogen for bare trær.»

Vi fikk også et innspill fra en person som nettopp hadde kommet tilbake fra Mongolia; her var mantraet at «mer og tyngre er bedre» – til tross for at vi alle vet at det motsatte er det som faktisk hjelper Moder Jord. Vi kunne på en måte si: død over livssyklusanalyser (LCA).

I webinarrets andre del ble Henrik Hallers idé om et binært verktøy presentert – basert på Jacquard-vevteknologien, som senere la grunnlaget for at IBM kunne utvikle de første datamaskinene. Kunne dette danne utgangspunktet for et beslutnings-tre? Et slikt verktøy ville være transparent, justerbart og interaktivt. Diskusjonen ble åpnet for alle etterpå, og mange stilte spørsmål ved om en slik forenkling ble 'for' enkel – om de gjensidige avhengighetene i tekstilverdikjeden ikke ville bli fanget opp, og dermed på en måte undergravet. Det ble også påpekt at fokuset ligger for tungt på selve fibre, snarere enn på produksjonsprosessene som – slik EUs forskningssenter Joint Research Center (JRC) også har påpekt – er mer giftige og problematiske. Det ble hevdet at det ville være mer hensiktsmessig å rette blikket nedstrøms i verdikjeden fremfor oppstrøms. Åsa påpekte at Tekstilkompasset har sin berettigelse nettopp i fiberproduksjonsfasen, og at andre aktører må ta seg av de øvrige stadiene i livssyklusen.

Federico Brugnoli fra SPIN360 var siste taler ut. Han forklarte hvordan de hovedsakelig har arbeidet med lær, men nå utvider til andre fibre og materialer. De skal snart lansere «House of Natural Materials» i Brussel, der problemstillinger knyttet til livssyklusanalyser vil stå sentralt. Han beskrev arbeidet deres som en mer hybrid tilnærming. Avslutningsvis tok han opp det vanskelige spørsmålet om allokering: For fossilbaserte materialer skjer allokeringen basert på energiutbytte, noe som fører til at ingenting fra fiberproduksjonsfasen tilskrives syntetiske fibre!

I et forsøk på å skape like konkurransevilkår tar SPIN360 tak i dette og andre urettferdige forhold – ting som, slik han uttrykte det, burde være rett frem, men som i praksis ikke er det.

Rommet ble nok en gang åpnet opp for innspill.

Diskusjonen dreide seg om gjensalgsværdi, et tema som allerede var blitt løftet frem. Dette er viktig, ettersom syntetiske materialer ikke oppnår en god pris i bruktmarkedet. Det var også en god samtale om hvilken plass ikke-fornybare materialer har i en sirkulær økonomi (her ville Ove innvendt at det ikke dreier seg om en sirkulær økonomi, men et sirkulært samfunn!). Diskusjonen kom også inn på hvor godt ulike fibre egner seg til ulike formål, og at dette er viktig fremfor å bare fokusere på tall; vil holdbarhet og kvalitet påvirke den funksjonelle enheten? Noen mener det. Et sitat fra Churchill ble trukket frem: «Jeg bruker bare tall jeg selv har manipulert». Dette ble sett i sammenheng med at lokale forhold varierer så mye at det er umulig å generalisere. Og til slutt: Prisen på alle produkter må økes drastisk for å gjenspeile de faktiske skadevirkningene og økomodulering av de samme produktene. Diskusjonen berørte også kostnadene helt ned på gårdsnivå. Å dokumentere at et produksjonssystem er bærekraftig – eller å legge frem bevisene som trengs for å bestreide en negativ vurdering – krever kostbar verifisering. Dette påfører bøndene en betydelig bevisbyrde i tillegg til alle andre kostnader; en situasjon som i diskusjonen ble beskrevet som heller burde handle om «skyldig til det motsatte er bevist».

Hvordan naturfibre hele tiden går i forsvar, ble også et tema. Det ble hevdet at etter hvert som nye data kommer til, taper syntetiske materialer terreng om og om igjen. Vi hadde presentert resultatene fra det norske merket Bergans og deres arbeid med å vurdere en merinoullgenser opp mot en syntetisk fleece jakke, ved hjelp av verktøyene Glimpact og Ecobalyse, samt JRCs nye forslag til metoder for å måle miljøavtrykk eller karbonavtrykk, med kun produksjonsfasen. Resultatene er rett og slett oppsiktsvekkende.

Etter to timer satt vi igjen med noen viktige spørsmål:

- Hvordan kan vi sammenligne materialer uten å se bort fra konteksten de inngår i?
- Og samtidig – hvordan kan vi sikre en sammenlignbar granskning på tvers av fundamentalt ulike produksjonssystemer, altså en harmonisering?
- Hvordan kan vurderingene bli mer helhetlige uten å bli så komplekse at de blir ubrukelige?

Helt til slutt ble hvor taus EU har vært i det siste diskutert. Dette kan vise seg å være en fordel for Tekstilkompasset. Vi vet rett og slett ikke.